

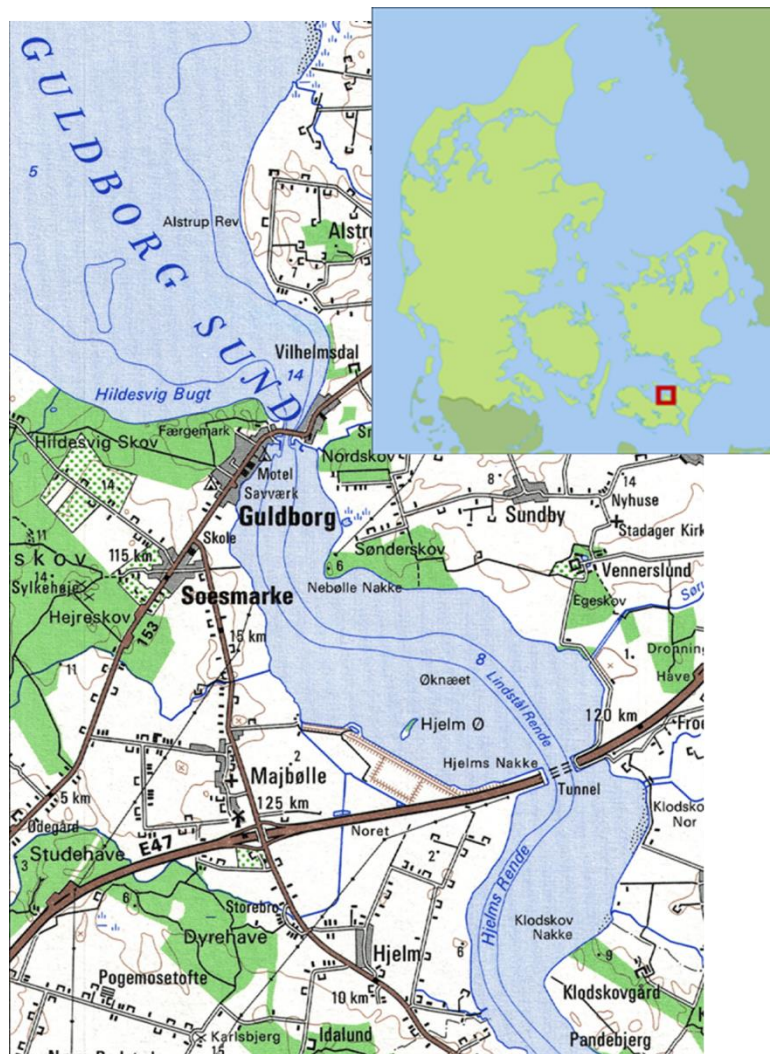
Stednavne i Majbølle Sogn

af Johnny Grandjean Gøgsig Jakobsen.

PDF-version af artikel udgivet i *Majbølle Kirke*, red. Tove Niclasen (Majbølle-Vigsnæs Menighedsråd, 2022), s. 7-9.

Fire stednavne i Majbølle Sogn kan føres tilbage til middelalderen. Det drejer sig foruden selve sognenavnet *Majbølle* om landsbynavnene *Soesmarke* og *Hjelm*, samt den oprindelsesmæssigt lidt mere mystiske bebyggelse *Guldborg*.

Majbølle Kirke synes bygningsmæssigt at kunne dateres til 1300-tallet, og det er også fra denne tid, at navnet *Majbølle* optræder første gang i de bevarede kilde-skrifter: *Maybølle* (1312) og *Madebølle* (1363). I begge tilfælde er der dog tale om senere afskrifter, og den ældste samtidige kildeomtale er fra 1489, hvor sognebyen også kaldes *Madebølle*. Forleddet i navnet har da heller ikke noget med månedsnavnet maj at gøre, men er i stedet navneordet 'made' (gammeldansk *mathæ*), der er en ældre betegnelse på et større, fladstrakt engområde langs kysten, som ved højvande ofte har stået under vand. Det danske ord er nært beslægtet med det engelske *meadow*, der ligeledes betyder 'eng'. At benævne sognebyen og dermed også sognet med just dette ord synes da også umådelig velbegrunder, idet området omkring Majbølle er et klassisk made-landskab. Faktisk er store dele af sognet først blevet til fast landjord efter inddæmningen af en lille vig, Majbølle Nor, i 1923-25, og stedet hvor motorvejen

Nutidigt kort over Majbølle Sogn med de primære stednavne i området; øverst t.h. et indsat Danmarkskort med udpegning af området. Den ældste broforbindelse mellem Lolland og Falster blev bygget ved Guldborg i 1934, hvor der indtil da var færgeoverfart. I 1988 blev de to øer yderligere forbundet med anlæggelsen af Guldborgsundtunnelen. Topografisk kort 1:100.000 © Styrelsen for Dataforsyning og Infrastruktur.

i dag begynder at køre ned i Guldborgsundtunnelen på Lollandssiden var langt op i tiden en lille holm (Majbølle Ø) beliggende imellem Lolland og Falster. Men hvorfor hedder det så ikke stadigvæk 'Madebølle'? Forklaringen er dialektal. Ligesom fynboerne bryder lollikkerne sig ikke om de bløde d'er, som her simpelthen ignoreres. Dette indikeres også af 1400-talsformen *Mabølle*. Men hvor de på Fyn så i stedet trækker den foranstillede vokal lidt længere ud og udtaler det som [Māe'bølle], så har man på Lolland korte vokaler, hvilket her gør, at den efterstillede vokal *e* kobles direkte på den forreste vokal *a* i en løftet tone, der ender ud med udtalen [Mai'bølle], vel og mærke med det fynsk-lollandske flade *a*, således at forleddet oprindeligt har rimet på det nutidige ord *fag*. Den lokale udtale førte i løbet af 1500-tallet til staveformen *Maybølle*, når københavnske kancellister og sjællandske godssekretærer skulle sætte navnet på skrift. Dette udviklede sig så til staveformerne *Maibølle* i 1700-tallet og *Majbølle* i 1800-tallet, hvilket siden har hængt ved. Og da den oprindelige *made* i forleddet således efterhånden er blevet ukendelig i navnet, og ordet dertil mere eller mindre er gledet ud af det danske sprog, har staveformen indvirket, at også lollikkerne nu opfatter og udtaler forleddet i stednavnet som månedsnavnet *maj*. Men hvad så med endelsen *-bølle*; er der tale om en ballademager, der har huseret ude på kystengen? Nej, der er tale om et gammeldansk navneord *bōli*, der er beslægtet med ordet *bol*, med betydningen 'bebyggelse, gård'. Samlet betyder navnet altså "bebyggelsen på/ved kystengen". Tidsmæssigt synes *bølle*-bebyggelserne primært at høre til højmiddelalderen, dvs. 1100- og 1200-tallet.

Landsbynavnet **Soesmarke** er belagt første gang i 1489 i formen *Sortzmad*. Senere haves former som *Sordzmad* (1498) og *Sortzmadt* (1509). Ligesom forleddet i Majbølle er efterleddet i Soesmarke i virkeligheden en forvansket udgave af landskabsbetegnelsen 'made', der her har gennemgået en anden sproglig udvikling end for sognebyens navn, hvor det efter middelalderen er blevet omtydet til først *-mark* og senere *-marke*. De gamle staveformer viser ligeledes, at forleddet i navnet ikke har noget med svin af hunkøn at gøre. Der er som udgangspunkt tale om tillægsordet og farvebetegnelsen 'sort', men muligvis i form af et tilsvarende persontilnavn, *Swart*, således at den samlede betydning af navnet er "Swart's kysteng". En måske umiddelbart mere oplagt tolkning af forleddet til selve farvebetegnelsen *sort*, med en samlet betydning "den sorte kysteng", modsiges af den i alle belæg bevarede genitivforbindelse *-s-* mellem forleddet og efterleddet, idet et sådan genitiv-*s-* normalt ikke knytter sig til tillægsord.

Landsbynavnet **Hjelm** kan føres tilbage til 1330 i formen *Hielm*. Her er der tale om et sammensat navn, der består af navneordet 'hjelm' (glda. *hialm*), der i sin umiddelbare betydning gælder den beskyttende hovedbeklædning, men i stednavnemæssig sammenhæng refererer til terrænforhold, som man har syntes mindede om formen på en hjelm. Mens *hjelm* indgår i adskillige danske

stednavne og især naturnavne i betydningen 'hjelmsformet (dvs. aflang og rundagtig) forhøjning', så er det lidt svært at få øje på en bakke i nærområdet, der kan have inspireret til en sådan navngivning her. Anderledes markant i landskabet var derimod den oprindelige, lidt firkantede landtange, der netop ud for landsbyen Hjelm skød ud i Guldborg Sund (indtil Majbølle Nor blev inddæmmed i 1923-25), hvorfor *hjelms* snarere refererer til formen på denne.

Det på sin vis sværeste stednavn i sognet at forklare er nok **Guldborg**. Rent tolkningsmæssigt er det ellers let nok, idet der efter alt at dømme er tale om en sammensætning af de også fra nutiden velkendte ord 'guld' og 'borg'. Men inden man nu begynder at finde spader og metaldetektorer frem, så skal man næppe forvente, at der her har ligget en gammel borg opført af det ædle metal. Navnet er belagt første gang i 1509 som *Guldborges ferge*, hvor der er tale om et færgested for overfarten mellem Lolland og Falster. Og faktisk har den traditionelle tolkning blandt stednavneforskere været at rubricere navnet Guldborg i gruppen af såkaldte spottenavne, en navnetype særlig udbredt på Fyn og Lolland, hvor fint klingende navne med herregårdspræg har været hæftet på yderst beskedne huse – i dette tilfælde en færgegård. I så fald er navnet dog atypisk gammelt, da spottenavne typisk kan henføres til 1700- og 1800-tallet, og man skulle da snarere have ventet formen *Gyldenborg* eller lignende. Imod spottenavnstolkningen må også anføres, at den kongeligt privilegerede færgeforbindelse næppe har været helt undseelig, og at det tillige må undre, at et spottenavn på en færgegård tidligt har givet navn til farvandet imellem Lolland og Falster (c.1550 Golber-Sont) og hele landområdet mellem sundet og Sakskøbing Fjord (1744 Guldborg land). En middelalderlig borg på dette sted ville da også have ligget uhyre godt taktisk for bevogtning af sejlladsen igennem sundet. Samme navn kendes i øvrigt også på et gammelt, voldomkranset tilflugtsborganlæg på Langeland. Så måske er der alligevel grund til at finde metaldetektorer og graveredskaber frem, om ikke for at finde guld, så for at søge efter middelalderlige voldanlæg og borgtypiske metalfund. Men hvor skulle man i givet fald forvente at finde en sådan middelalderlig borg? Som noget ganske usædvanligt for danske færgesteder har færgegårdene på begge sider af Guldborg Sund, dvs. også på Falstersiden, haft samme navn. Faktisk er det ikke muligt med sikkerhed at henføre de ældste belæg til det ene eller det andet af de to Guldborg-færgesteder, men et belæg fra 1523 synes dog at pege på Lolland. Det samme gør forekomsten af to marknavne i 1682, Lille- og Store Guldborg, tilsyneladende hjemmehørende nord for færgegården på Lollandssiden. Hvis der ikke er tale om et spottenavn, men derimod et reelt oprindeligt borgnavn, kan det gyldne element i forleddet tænkes at henføre til en gulblomstret vegetation, altså "borgen ved de mange gule blomster". Alternativt er der blot tale om "den gyldne borg" i ironisk betydning.